

Torna Vicens Vives

Jaume Vicens Vives:
tres mil llibres i una
vida.

Ara ha fet cinquanta anys del dia en què un gironí conspicu va passar per la seva terra —venint de Barcelona i anant cap a França—, barrejat amb els centenars de milers de persones que fugien cap a l'exili en una tràgica retirada. Eren els darrers dies de la guerra civil a Catalunya, i l'inici d'una diàspora que per a molts seria definitiva.

Aquell gironí es deia Jaume Vicens Vives; tenia vint-i-nou anys i en feia tres que havia enllestit la seva tesi doctoral sobre Ferran II, la primera que s'havia llegit a la Universitat Autònoma. Era catedràtic d'Institut. Anava a dalt d'un camió, amb el seu cunyat Frederic Rahola, i durant tot el viatge no feia res més que lamentar-se del que es veia obligat a deixar. En passar per Girona, ja no va poder més. Va dir que no podia abandonar el país, que el deixessin baixar, que tenia amics a la ciutat i que ja s'arreglaria. El seu cunyat es resistia a fer-li cas, i la discussió es va allargar durant uns quants quilòmetres, però finalment el camió es va aturar a Medinyà, i Vicens Vives va tornar sol a Girona en un moment compromès i perillós.

Vicens Vives tornava sempre a Girona. Ho va escriure d'una manera contundent a *Destino* deu anys després d'aquell episodi: «*Nadie puede desmentir mi ascendencia. Y yo, pese a muchas razones de índole afectiva que me distanciaron de Girona en mi juventud, no puedo negar que, a la postre, soy gerundense. Amo a Girona con el seguro cariño puesto en las personas y cosas que son muy nuestras, en las que nos reconocemos a poco que nos pongamos ante ellas...*». Una de les últimes vegades que Vicens va tornar, un any i mig abans de morir, va ser per les Fires de 1958. A Casa Carles va pronunciar una conferència sobre *Girona en la història*, en la qual va desmitificar la nostra immortalitat imposada i va elogiar la «força creadora» que, segons ell, era la principal característica de la ciutat.

Ara Vicens Vives ha tornat definitivament. Tres mil volums de la seva biblioteca personal han estat cedits per la vídua a la secció d'Història del Col·legi Universitari. Aquesta col·lecció, per disposició de la donant, haurà de conservar la unitat i no es podrà redistribuir entre les altres seccions de la biblioteca del Col·legi. En un assolellada habitació de l'antic Seminari, els llibres mantenen ara la mateixa ordenació que Vicens havia establert. Són llibres escrits en francès, castellà, català, anglès, italià i alemany, dedicats bàsicament a la història i presidits pels tres volums de la primera edició de la seva tesi doctoral. És una biblioteca reduïda, familiar, com aquella que Jean Paul Sartre evoca a *Les mots*: «Sortia del despatx de l'avi i apagava el llum; però, invisibles dins les tenebres, els llibres atapeïts com rajols espurnejaven tothora, sempre, per a ells sols». En aquests tres mil llibres adquirits, guardats i ordenats per Vicens Vives, tantes vegades llegits, estudiats i consultats, hi brilla també, incandescent, la claror de tota una vida.

Històries de mosques

En atorgar-se per primera vegada les *Mosques de la Informació* —trofeus instituïts pels periodistes gironins per subratllar l'actuació de persones o entitats—, s'ha recordat la relació profunda de Girona amb aquests insectes. L'any 1914, quan Josep Carner imagina Girona com una alternativa ideal de Barcelona, la descriu com «una ciutat poblada d'heroisme i de mosques». L'any 1919, quan Josep Pla passà una nit d'estiu sota les voltes de la Rambla, escriu que «en la mitja llum del cafè hi flotava la bonior de les mosques de l'establiment, que volaven com si s'haguessin adormit».

La llegenda diu que les mosques de Sant Narcís van sortir tres vegades del sepulcre del patró de la ciutat: el 1285, el 1653 i el 1684. El primer cop, que va ser el més sonat, els insectes van atacar els exèrcits pontificis que,

Sant Narcís i les mosques a l'angle esquerre del «Somni de Cristòfol Colom» de Dalí. A baix, mosca d'una antiga xilografia catalana.

comandats per Felip l'Ardit de França, venien a envair Catalunya. Diuen que la plaga va afectar quaranta mil cavalls i seixanta mil soldats. Els cronistes medievals les van pintar de tots colors —blaves, blanques, verdes, vermelles, negres— i la dita popular explicava així, amb el rodolí inevitable, la seva acció malèfica: «Un eixam de Sant Narcís / els matà de sis en sis». El rector de Vallfogona, en un sermó, va evocar la gesta amb aquesta imatge retòrica: «La confusió era tan gran, que les mosques semblaven soldats, i els soldats semblaven mosques».

Va ser Salvador Dalí el qui va fer de les mosques locals de Girona un element indispensable de la seva pintura universal. Ara fa dos anys, a la Casa de Cultura de Les Bernardes de Salt, M. Isabel Casal va muntar una suggestiva exposició sobre *Sant Narcís, Dalí i les mosques*. Olis, dibuixos, escultures i gravats dalinians es reunien per primera vegada sota el signe omnipresent de les mosques i el fet era celebrat amb l'edició d'un catàleg amb aportacions de prestigiosos especialistes.

Ara els insectes gironins tornen a ser notícia amb l'aparició del llibre *Mosques miracleses*. Mossèn Ignasi M. Colomer, el seu autor, té recollits més de tres-cents cinquanta textos diferents sobre miracles amb mosques, escrits des del segle XIII ençà en les llengües més diverses. Aquest volum, però, es limita a reproduir una altra col·lecció singular: la de més de cent figures en les quals Sant Narcís va acompanyat de mosques, des dels gravats antics fins a les pintures modernes, des dels boixos tradicionals fins als acudits de la premsa d'avui. Incansable i meticulós, mossèn Colomer ha trobat mosques en els racons més inesperats i fins ofereix, en un índex, el nombre de dípters que ha pogut comptar en cada una de les estampes reproduïdes. La seva obra resulta un niu de curiositats i d'amenitats entorn d'un tema d'aparença insignificant i de ressonàncies inesgotables.

El riu i la vida de Joan Teixidor

El setembre darrer, l'Ajuntament d'Olot va honorar l'escriptor Joan Teixidor amb la Medalla d'Argent de la ciutat. Ara ha estat l'Ajuntament de Barcelona el que li ha atorgat la Medalla d'Or al Mèrit Artístic, per la seva obra poètica i per una perllongada trajectòria de crític d'art i de litera-

paperets

•Pregoner de les últimes Fires de Girona, Miquel Martí i Pol ha fet unes quantes escapades a la ciutat. En el llibre d'honor d'un restaurant va deixar-hi escrit un petit poema que potser no figurarà mai a la seva Obra Completa però que s'incorpora a la rica col·lecció de peces líriques suggerides als poetes forasters per la contemplació de Girona:

«I tornaré a Girona
quan bufi tramuntana
per perdre'm en silenci
pels vells carrers que enyoro.

I tornaré a Girona
sense esperar que em cridin
amb tremolor a les cames
i els ulls oberts com llunes.

Serà un dia de somni
quan tornaré a Girona».

•La literatura que ha generat la vall de Sant Daniel s'enriqueix ara amb els textos escrits sota l'amenaça de la seva profanació. Amb motiu de l'últim Nadal, Josep Tarrés va felicitar els amics amb un poema inspirat en els goigs de la Mare de Déu dels Angels, al qual pertanyen aquestes estrofes:

«Tots els pobles la voldríem
per ser un regal del cel.
Aspra terra de Mananes,
cirerers i blat novell,
paisatge antic, pou i eixida,
sala a l'est, cuina a ponent.

Els pagesos la guardaren
anys i anys gelosament.
Pessebre dels nostres avis,
feixes de Jerusalem,
no deixarem que et malvenguin:
som infants del teu Betlem».

tura. Les dues pàtries de Joan Teixidor s'han unit així en un reconeixement gairebé simultani, amb motiu dels seus setanta-cinc anys. A Olot hi va néixer, hi va passar la infantesa i l'adolescència i hi retorna d'una manera constant. A Barcelona hi ha viscut i hi ha treballat des dels setze anys. Per això s'auto-defineix amb aquesta fórmula: «Un ciutadà de Barcelona nascut a Olot».

Joan Teixidor ha conreat la crítica, l'assaig i el dietari, i ha viscut de l'activitat editorial, però la seva vena més soterrada i íntima ha estat la de poeta. La poesia l'ha acompanyat sempre com a conseqüència dels esdeveniments de cada dia, com el comentari obligat dels fets vitals. Ha publicat relativament pocs poemes i s'ha mantingut volgudament al marge de les faramalles que tan sovint envolten els escriptors. Ha estat discret i és, per això mateix, poc conegut. Però la seva veu indispensable que connecta amb la dels grans mestres.

Jean Teixidor surt aquests dies a la palestra pública per les dues medalles i també per tres llibres. L'Ajuntament d'Olot ha editat una esplèndida *Miscel·lània poètica* il·lustrada amb aiguaforts de Jordi Curós. S'ha reeditat *El Príncep*, la seva obra més coneguda, escrita fa trenta cinc anys en ocasió de la mort del seu fill. I és a punt d'aparèixer *Fluvià*, una mena d'autobiografia lírica en la qual, bo i seguint el curs del riu, es dibuixa el pas de tota una vida. El Fluvià, que passa per Olot i desemboca al Mediterrani, és una metàfora de l'existència del poeta segons la famosa imatge de Jorge Manrique. El riu jove que salta i tresca per la Garrotxa es fa vell a l'Empordà:

«S'allargassen les hores de la tarda
i ara arriba el riu cap a la plana.
El caminar es fa lent: la nit és a punt
com una mort acceptada».

Arran de mar, més enllà de Sant Pere Pescador, el poeta fa el balanç final. I el seu cant fa pensar en el de Giuseppe Ungaretti davant del riu familiar: «Questo è l'Isonzo / e qui meglio / mi sono riconosciuto / una docile fibra / dell'universo».

Joan Teixidor en un
aiguafort de Jordi
Curós per a la
«Miscel·lània
poètica», editada per
l'Ajuntament d'Olot.

La ràdio i les sensacions

Ràdio Olot i Ràdio Costa Brava han estrenat una programació conjunta que intenta potenciar el món de les sensacions. «La ràdio-sensació», en diuen. I la publicitat que en fan es basa en el mot «sensació» i en la definició que en dona el diccionari de Fabra.

La sensació és com la primera guspira. En la funció de la vida psíquica que anomenem procés cognoscitiu, hi ha un moment primari inevitable que és la sensació: una primera impressió a través dels sentits. Després, d'una manera pràcticament simultània, ve la percepció i, finalment, l'aprehensió intel·lectual, el coneixement pròpiament humà. Però aquest és un foc que no hauria estat possible sense la guspira, la reacció inicial dels sentits davant l'estímul rebut.

Vivim una època de culte als sentits. La vista s'alimenta d'una allau d'imatges; l'olfacte assisteix a la proliferació dels perfums; el gust se satisfà amb la sofisticació de la gastronomia; el tacte es descobreix a si mateix com una font renovada de plaer i de salut. Però potser l'oïda és avui el menys valorat dels sentits —han inventat els vídeoclips per poder «veure» la música— i és, sens dubte, el més perjudicat de tots, a causa de la contaminació del soroll. *Enmig d'aquesta civilització d'estrídències que ens pot fer tornar físicament sords i psíquicament insensibles, la ràdio pot servir encara per afinar-nos el sentit de l'oïda i per fer-nos redescobrir la sensibilitat acústica.* Sensibilitat que no és només la facultat estricta de rebre sensacions, sinó l'aptitud per deixar-se impregnar per elles, per tot el gruix del coneixement sensible que enriqueix i vivifica el coneixement intel·lectual.

Les imatges dels rètols, de les tanques, de les revistes, de les pantalles, tenen a vegades una evidència matussera i, amb el pretext de reflectir la realitat, sovint la sobredimensionen i la manipulen. En un món de percepcions massa òbvies i de coneixements directes i brutals, la ràdio ens manté encara en el llindar subtil del misteri. Les imatges ens ho mostren tot i ens ho donen tot fet; la ràdio, en canvi, només insinua, i amb això ens obre les portes de la imaginació. Les sensacions produïdes per la ràdio vénen de la paraula, del to de veu, dels acords de la música, del so dels instruments, de la gamma inesgotable dels «efectes especials». En aquest últim camp és, potser, on es veu més clara la capacitat de suggestió de la ràdio, perquè enlloc com aquí no hi ha tanta desproporció entre les causes i els efectes, entre l'estímul que s'activa i la sensació que es provoca: amb un coco partit per la meitat s'obté el galop d'un cavall; amb un paper arrugat es fa crepitant un incendi; amb un timbal es poden reproduir els ecos d'una tempesta...

Això és la ràdio: el regne de les sensacions. Orson Welles ho sabia quan va emetre *The War of the Worlds*, i Woody Allen quan va filmar *Radio days*. I és bo que algú treballi —també a casa nostra— perquè aquesta màgia no es perdi.

paperets

•Pel maig farà cinquanta anys de la mort de Joaquim Ruyra, un gironí nascut al carrer de Sant Josep i esdevingut un dels mestres indiscutibles de les lletres catalanes d'aquest segle. Serà una bona ocasió perquè Girona i Blanes —la seva segona pàtria— recordin la seva figura massa oblidada, massa injustament menystinguda.

•Amb motiu de la mort de Salvador Dalí s'han exhumat moltes frases del pintor, però no gaire les que més podien definir la seva autèntica personalitat. Només Francesc Candel va recordar allò que Dalí havia dit en ocasió de la tancada de Montserrat: «Els intel·lectuals són una merda; els intel·lectuals catalans, dues merdes; els intel·lectuals catalans a Montserrat, tres merdes». Només Pilar Rahola va reproduir a TV3 unes declaracions de Dalí a Salvador Escamilla: «Per a mi la llibertat és el pitjor que hi ha per a la creació artística, i per això m'agraden tots els períodes inquisitorials. Això ho vaig aprendre quan em van ficar tres mesos a la presó de Girona: a la presó tot s'arregla instantàniament. Llavors vaig començar a posar-me decidament contra la llibertat». I ningú no ha atinat a citar aquell autògraf rotund que hom pot llegir a Cadaqués, en una vitrina del Museu Perrot-Moore: «Hay tres mujeres que tienen poca gracia: / la abstracta, la puta y la democracia».

NARCÍS-JORDI ARAGÓ